

Στο αρχαϊκό χαλκουργείο που απεικονίζεται σε αυτό το αγγείο διακρίνεται αριστερά ο φούρνος τήξεως μετάλλου και δεξιά ένας τεχνίτης που συναρμολογεί τα μέλη ενός χάλκινου αγάλματος (480 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Βερολίνου)

Παράσταση εμπορικής συναλλαγής. Δύο νέοι ζυγίζουν σε μεγάλο ζυγό εμπορεύματα χρησιμοποιώντας όχι σταθμά αλλά ισοβαρή εμπορεύματα (6ος αι. π.Χ., Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων

Α. Κείμενο

Μια εξέχουσα πόλη, όπως η Αθήνα του 5ου αι. π.Χ., ήταν εύλογο να παρουσιάζει αυξημένες ανάγκες για προϊόντα και υπηρεσίες. Τις ανάγκες αυτές κάλυπταν ποικίλες κατηγορίες επαγγελματιών, από τους οποίους άλλοι ήταν ελεύθεροι πολίτες και άλλοι μέτοικοι ή και δούλοι.

Ἄθηναῖοι, ὡς καὶ οἱ ἑτέρας πόλεις κατοικοῦντες, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι, ἵνα τὰ ἀναγκαῖα πορίζωνται: Ναυσικύδης ναύκληρος ὦν περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις ἐσπούδαζε, τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποίουν Ξένων ὁ ἔμπορος καὶ Ξενοκλῆς ὁ κάπηλος. Πολύζηλος ἀπὸ ἀλφιτοποιίας ἑαυτὸν καὶ οἰκέτας ἔτρεφε, ἔτι δὲ πολλάκις τῇ πόλει ἐλειτούργει. Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς ἐγεώργει καὶ βοῦς ἔτρεφε, Δημέας δὲ ἀπὸ χλαμνουργίας διετρέφετο, Μεγαρέων δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας. Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν τέχνην τινὰ ἐξεμάνθανον, οἷον τὴν τῶν λιθοξόνων, κεραμέων, τεκτόνων, σκυτοτόμων, καὶ πλεῖστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ ἐξειργάζοντο.

Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα 2.7.6 (ελεύθερη διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὡς καὶ οἱ ἑτέρας πόλεις κατοικοῦντες ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον (επιμερ. αντων.) ἐπιτηδεύω ἵνα... πορίζονται (ρ. πορίζομαι) ὁ ναύκληρος περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις ἐσπούδαζεν τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποίει (ρ. ποιέω, ποιῶ) ὁ κάπηλος ἡ ἀλφιτοποιία ὁ οἰκέτης ἔτι πολλάκις ἐλειτούργει (ρ. λειτουργέω, λειτουργῶ) ἐγεώργει (ρ. γεωργέω, γεωργῶ) ὁ βοῦς, τοῦ βοός ἡ χλαμυδοργία ἡ ἐξωμιδοποιία	ὅπως και αυτοί που ζουν / κατοικούν στις άλλες πόλεις άλλος, άλλη, άλλο ασχολούμαι, ασκώ επάγγελμα (πβ. ν.ε.: επιτηδευματίας) για να αποκτούν / εξασφαλίζουν ο ιδιοκτήτης πλοίου, ο ναυτικός, ο θαλασσινός μεριμνούσε για τη συντήρηση του εαυτού του και των δικών του και το ίδιο ακριβώς έκανε ο μικροπωλητής η παρασκευή αλφίτων, κριθάλευρου ο οικιακός δούλος ακόμα, επιπλέον πολλές φορές προσέφερε δημόσια υπηρεσία με δικά του χρήματα ήταν γεωργός, καλλιεργούσε τη γη το βόδι (στον πληθ. τα βοοειδή, τα κτηνοτροφικά ζώα) η τέχνη της κατασκευής χλαμύδων η τέχνη της κατασκευής εξωμίδων (ενδυμάτων που ά- φηναν ακάλυπτους τους ώμους)
τινά (αόρ. αντων.) ἐξεμάνθανον (ρ. ἐκμανθάνω) οἶον ὁ λιθοξόος κεραμέων (ουσ. ὁ κεραμεύς) τεκτόνων (ουσ. ὁ τέκτων) ὁ σκυτοτόμος τὰ ἐπιτήδεια ἐξεργάζοντο (ρ. ἐξεργάζομαι)	κάποια (τέχνη) μάθαιναν καλά (πβ. ν.ε.: εκμάθηση, μαθησιακός) ὅπως, παραδείγματος χάρη ο τεχνίτης της πέτρας, ο μαρμαράς των κεραμέων, των τεχνιτών του πηλού των μαραγκών ή οικοδόμων (πβ. ν.ε.: αρχιτέκτονας, τεκτονικός) ο βυρσοδέψης, ο τσαγκάρης τα αναγκαία για τη ζωή εργάζονταν και αποκτούσαν / εξασφάλιζαν

Ερμηνευτικά σχόλια

πολλά ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι: Μόλις ένας νεαρός Αθηναίος ολοκλήρωνε τη βασική εκπαίδευση που περιγράψαμε στην προηγούμενη Ενότητα, μπορούσε να ακολουθήσει –ιδιαίτερα από τον 5ο αι. π.Χ.– ανώτερες σπουδές κοντά στους φιλοσόφους και τους σοφιστές. Αυτό βέβαια ίσχυε, κυρίως, για τα αγόρια των εύπορων οικογενειών. Τα υπόλοιπα στρέφονταν στον βιοπορισμό ακολουθώντας, συνήθως, τα επαγγέλματα των γονέων τους.

ναύκληρος: Χάρη στη γεωγραφική θέση της πόλης τους και λόγω της αδυναμίας της αττικής γης να συντηρήσει αποκλειστικά με τη γεωργία τους κατοίκους της, οι Αθηναίοι στράφηκαν γρήγορα στο εμπόριο, κυρίως στο θαλάσσιο. Πλοιοκτήτες και κυβερνήτες των εμπορικών πλοίων ήταν οι *ναύκληροι*: με εισαγωγές και εξαγωγές ασχολούνταν οι *ἔμποροι*, ενώ με το λιανικό εμπόριο οι *κάπηλοι*. Υπηρεσίες αλλαγής ξένων νομισμάτων στο τοπικό νόμισμα παρείχαν οι *ἀργυραμοιβοί*.

Ερωτήσεις

1. Να αναφέρετε στηριζόμενοι στο κείμενο επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων.
2. Σε ποια επαγγελματική δραστηριότητα διακρίθηκαν οι Αθηναίοι εξαιτίας της αδυναμίας της γης τους να τους συντηρήσει; Ποια επαγγέλματα που αναφέρονται στο κείμενο σχετίζονται με αυτή τη δραστηριότητα;

Β. Ετυμολογικά

Η ετυμολογία των λέξεων

Παραγωγή και Σύνθεση

Στο Β' μέρος κάθε Ενότητας θα παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις στην Αρχαία Ελληνική. Η διερεύνηση της προέλευσης και του σχηματισμού των λέξεων λέγεται **ετυμολογία***. Σκοπό έχει να βοηθήσει στην πληρέστερη κατανόηση των λέξεων της ελληνικής γλώσσας.

Μερικές λέξεις **δημιουργούνται** από μία άλλη λέξη:

τρέφω

τροφή

κέραμος

κεραμεύς

Μερικές άλλες λέξεις **προέρχονται** από την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων:

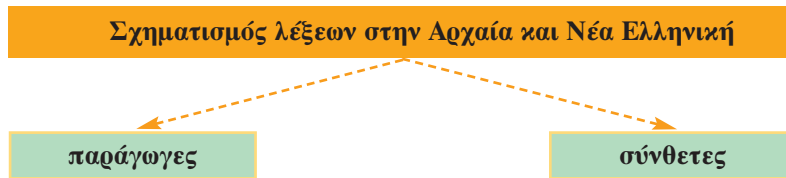
ναύ-κλήρος

ναῦς + κλήρος

σκυτο-τόμος

σκῦτος (= δέσμα) + τέμνω

Οι διαδικασίες αυτές σχηματισμού νέων λέξεων είναι αντίστοιχα η **παραγωγή**, την οποία θα μελετήσετε σε αυτή την τάξη, και η **σύνθεση**, με την οποία θα ασχοληθείτε εκτενώς στην επόμενη τάξη.

Παράγωγες λέξεις

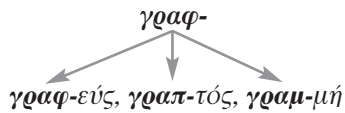
- Η λέξη από την οποία σχηματίζεται μια άλλη λέξη λέγεται **πρωτότυπη**. Η λέξη που παράγεται από μια πρωτότυπη λέξη λέγεται **παράγωγη**.
- Οι παράγωγες λέξεις σχηματίζονται από τις πρωτότυπες με την προσθήκη **παραγωγικών καταλήξεων**:

πρωτότυπη λέξη	παράγωγη λέξη
θέμα + κατάληξη	θέμα + κατάληξη
σπουδ-ή	σπουδ-άζω
ἐπιτηδεύ-ω	ἐπιτήδευ-μα

* Ο όρος προέρχεται από τη λ. **ἔτυμον** (ουσιαστικοποιημένο ουδ. του αρχ. επιθ. ἔτυμος = αληθινός) και σημαίνει «αληθινή σημασία μιας λέξης σύμφωνα με την καταγωγή της».

- Το αρχικό θέμα από το οποίο προέρχονται οι λέξεις, συχνά με μετασχηματισμούς, λέγεται **ρίζα**. Παρακάτω δίνονται ορισμένες λέξεις που παράγονται από τη ρίζα *γραφ-*. Έχουν όλες το ίδιο θέμα;

- Η λέξη που δεν παράγεται από άλλη, αλλά σχηματίζεται απευθείας από κάποια ρίζα με την προσθήκη μιας κατάληξης λέγεται **ρίζικη** λέξη.
- Μια ομάδα λέξεων (απλών ή σύνθετων) που προέρχονται από την ίδια ρίζα λέγονται **ομόρριζες**.

Σύνθετες λέξεις

- Οι λέξεις *λίθος + ξέω* (= ξύνω) δημιουργούν τη λέξη *λιθοξόος*. Μια λέξη που σχηματίζεται από δύο άλλες ονομάζεται **σύνθετη** λέξη. Οι λέξεις που τη σχηματίζουν αποτελούν τα **συνθετικά μέρη** της.

συνθετικά μέρη	σύνθετη λέξη
α' συνθετικό + β' συνθετικό	
λίθος + ξέω →	λιθοξόος
διά + τρέφομαι →	διατρέφομαι
ἐκ + μανθάνω →	ἐκμανθάνω

- Κάθε λέξη που δεν είναι σύνθετη είναι **απλή**.

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις λέξεις που ακολουθούν σε απλές και σύνθετες: *τρέφω, πόλις, βραχύβιος, κωμόπολις, βίος, ἀνατρέφω, ἔξωμιδοποιία, γλαυδουργία, τέχνη, κατοικέω-κατοικῶ*.
2. Να αντιστοιχίσετε τις πρωτότυπες λέξεις της στήλης Α' με τις παράγωγές τους στη στήλη Β':

A'	B'
1. ποιέω, ποιῶ	α. μαθητής
2. κάπηλος	β. πολίτης
3. πόλις	γ. καπηλεύω
4. σθένος	δ. κόσμημα
5. μανθάνω	ε. ποίημα
6. κοσμέω, κοσμῶ	στ. σθεναρός

3. Να αντιστοιχίσετε τις νεοελληνικές λέξεις της Α' στήλης με τις αρχαίες ελληνικές της Β' στήλης με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια. Συμβουλευτείτε λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής:

A'	B'
1. συμφορά	α. τυγχάνω
2. κρατικός	β. φαίνω
3. τυχερός	γ. τάχος
4. φανερός	δ. νέμω
5. επιτάχυνση	ε. επικράτησις
6. διανομή	στ. φέρω

Γ. Γραμματική

1. Τόνοι και πνεύματα

Η Αρχαία Ελληνική αρχικά γραφόταν χωρίς τόνους και πνεύματα, καθώς οι φυσικοί ομιλητές της δε χρειαζόνταν ιδιαίτερα σημεία για να προφέρουν σωστά τις λέξεις, γιατί ακούγονταν μόνο στην προφορά. Μετά όμως από την επέκταση του Ελληνισμού με τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου η ελληνική γλώσσα υπέστη μεταβολές εξαιτίας της επαφής της με άλλες γλώσσες. Γι' αυτό παρουσιάστηκε η ανάγκη να αναπτυχθούν τρόποι και κανόνες που θα βοηθούσαν στη σωστή εκμάθηση της Ελληνικής από τους ξένους. Μεταξύ αυτών ήταν και η επινοήση των τόνων και των πνευμάτων.

Τόνοι

Σε κάθε λέξη, επάνω στο φωνήεν ή στη δίφθογγο της συλλαβής που **τονίζεται**, σημειώνουμε έναν ορισμένο **τόνο**. Οι τόνοι είναι: η **οξεΐα** (´), η **βαρεία** (˘) και η **περισπωμένη** (˜).

- Η **οξεΐα** σημειώνεται πάνω από το φωνήεν της συλλαβής που προφέρεται σε υψηλότερο τόνο.
- Η **βαρεία** τονίζει μόνο τη λήγουσα, που προφέρεται σε χαμηλότερο τόνο, όταν δεν ακολουθεί σημείο στίξης.
- Η **περισπωμένη** [ή οξυβαρεία (ˆ)] σημειώνεται μόνο σε μακρές συλλαβές, όταν ο ομιλητής πρέπει να ανεβάσει και αμέσως μετά να κατεβάσει τον τόνο της φωνής του κατά την προφορά του ίδιου φωνήεντος. Έτσι, η λέξη «βῆμα» προφερόταν στην α.ε. «μπέεμα».

Πνεύματα

Κάθε λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο ή από το σύμφωνο ρ- παίρνει πάνω σε αυτό ένα πνεύμα. Τα πνεύματα είναι: η **ψιλή** (ˆ) και η **δασεία** (ˆ).

- Οι περισσότερες λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο παίρνουν ψιλή.
- Η **δασεία** δηλωνόταν αρχικά με το γράμμα «Η» και προφερόταν σαν ένα αχνό «χ», περίπου όπως ο αγγλικός φθόγγος «h» (π.χ. στη λέξη «history»). Έτσι, όταν σε μια αρχαία επιγραφή διαβάζουμε «HEΛΛΑΣ», μεταγράφουμε «Έλλάς».
- Στη *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* θα βρείτε τον κατάλογο με τις δασυνόμενες λέξεις. Εύκολα μπορείτε να θυμάστε ότι **δασύνονται πάντα το υ και το ρ**, όταν βρίσκονται στην **αρχή** μιας λέξης, π.χ. ὕδωρ, ῥοή*.

Οι πέντε βασικοί κανόνες τονισμού:

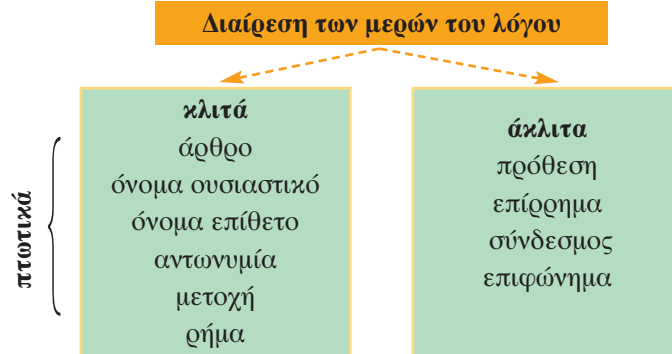
1. Όταν η **λήγουσα** είναι **μακρόχρονη**, **δεν τονίζεται η προπαραλήγουσα**, π.χ. *ἀνθρώπου*.
2. Μια **μακρόχρονη παραλήγουσα**, όταν τονίζεται, παίρνει **οξεΐα**, αν η **λήγουσα** είναι **μακρόχρονη**, π.χ. *μνήμη*.
3. Μια **μακρόχρονη παραλήγουσα**, όταν τονίζεται, παίρνει **περισπωμένη**, αν η **λήγουσα** είναι **βραχύχρονη**, π.χ. *μήλον, οἶκος*.
4. Η **προπαραλήγουσα** παίρνει πάντοτε **οξεΐα**, **ποτέ περισπωμένη**, π.χ. *ἄτομον*.
5. Μια **βραχύχρονη** συλλαβή παίρνει πάντοτε **οξεΐα**, **ποτέ περισπωμένη**, π.χ. *τόμος*.

* Επίσης, παρατηρήστε ότι οι ελληνικές λέξεις που δασύνονται αρχίζουν συνήθως από **h**, όταν μεταγράφονται σε ξένες γλώσσες π.χ. (αγγλ.) *Hellas*, *history* (*ιστορία*), *hero* (*ήρωας*), (γαλλ.) *Homère* (*Όμηρος*), *hystérie* (*ύστερία*), (γερμ.) *Harmonie* (*άρμονία*).

2. Μέρη του λόγου

Στην α.ε., όπως και στη ν.ε, υπάρχουν δέκα κατηγορίες λέξεων, τα **μέρη του λόγου**.

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε όλα τα μέρη του λόγου (εκτός από επιφωνήματα):

άρθρο	ουσιαστικό	επίθετο	αντωνυμία	ρήμα	μετοχή	επίρρημα	πρόθεση	σύνδεσμος
οί	πόλεις	πολλά	έτερας	έσπουδάζε	κατοικούντες	ώς	έν	καί

Από τα μέρη του λόγου το άρθρο, το όνομα (ουσιαστικό ή επίθετο), η αντωνυμία και η μετοχή σχηματίζουν πτώσεις, γι' αυτό και ονομάζονται **πρωτικά**.

3. Τα παρεπόμενα των πρωτικών

Τα **παρεπόμενα** (ή συνακόλουθα) των πρωτικών στην α.ε. είναι τα εξής:

α. Οι γνωστές από τη ν.ε. **πτώσεις (ονομαστική, γενική, αιτιατική και κλητική)**. Στην α.ε. υπήρχε άλλη μία πτώση, η **δοτική**, η οποία σήμερα χρησιμοποιείται μόνο σε κάποιες στερεότυπες εκφράσεις, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Η λέξη «δοτική» προέρχεται από το ρήμα «δίδωμι» (= δίνω) και δηλώνει αυτόν στον οποίο δίνεται κάτι, π.χ. *δίδωμι τῷ φίλῳ δῶρα* (= δίνω στον φίλο δώρα).

Στο κείμενο της Ενότητας απαντούν οι ακόλουθες λέξεις σε δοτική πτώση:
τῷ βίῳ, ἐαυτῷ, τοῖς οἰκειοῖς, τῇ πόλει.

Για να αποδώσουμε τη δοτική στη ν. ε., χρησιμοποιούμε κυρίως **φράσεις με τις προθέσεις με, σε (στον, στην, στο), για ή απλή αιτιατική πτώση**.

Στη ν.ε. σώζονται **στερεότυπες φράσεις με δοτική**. Ποια είναι η σημασία των παρακάτω προτάσεων;

1. Διέπραξε το έγκλημα **εν ψυχρώ!**
2. Του έτυχαν αναποδιές, **εντούτοις** (έν τούτοις) δεν έχασε το κέφι του.
3. Έχεις **εν μέρει** δίκιο.
4. **Εν τέλει** (έν τέλει) αποφάσισε να έρθει στην εκδρομή.
5. **Εν συνεχεία** θα μιλήσουμε για τις συνέπειες του σεισμού.
6. Κηδεύτηκε με τιμές **εν ενεργεία** ναυάρχου.
7. **Εν πάση περιπτώσει**, θα έρθω μαζί σου.
8. Τον απέφευγαν **λόγω** του χαρακτήρα του.
9. **Δόξα τῷ Θεῷ**, φτάσαμε στην ώρα μας.
10. **Συν Θεῷ** θα κερδίσουμε στον αυριανό δύσκολο αγώνα.

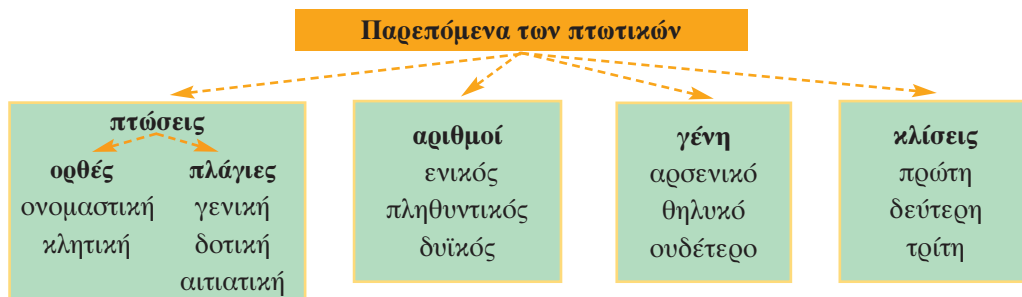

Από τις πτώσεις της α.ε. η ονομαστική και η κλητική χαρακτηρίζονται **ορθές** και οι υπόλοιπες **πλάγιες**.

β. Τα γνωστά από τη ν.ε. **γένη (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο)**.

γ. Οι **αριθμοί** στην α.ε. είναι τρεις: ο **ενικός**, ο **πληθυντικός** και ο **δυϊκός** (που δεν υπάρχει στη ν.ε.)· ο τελευταίος φανερώνει ότι γίνεται λόγος για δύο πρόσωπα, ζώα ή πράγματα, π.χ. (εν.) *ὁ ἄνθρωπος* - (πληθ.) *οἱ ἄνθρωποι* - (δυϊκός) *τῶ ἀνθρώπω* (= οι δύο άνθρωποι).

δ. Οι **κλίσεις** στην α.ε. είναι τρεις: η **πρώτη**, η **δεύτερη** και η **τρίτη**, π.χ. ἡ *τράπεζα* (ουσ. α' κλίσης), ὁ *ἄνθρωπος* (ουσ. β' κλίσης), ἡ *πόλις* (ουσ. γ' κλίσης), ὁ *καλός*, ἡ *καλή*, τὸ *καλόν* (επίθ. β' κλίσης), ὁ/ἡ *εὐγνώμων*, τὸ *εὐγνωμον* (επίθ. γ' κλίσης).

4. Τα παραπέόμενα του ρήματος

Τα παραπέόμενα (ή συνακόλουθα) του ρήματος στην α.ε. είναι τα εξής:

α. Τα γνωστά από τη ν.ε. **πρόσωπα (α', β', γ')**.

β. Οι **αριθμοί (ενικός, πληθυντικός, δυϊκός)**.

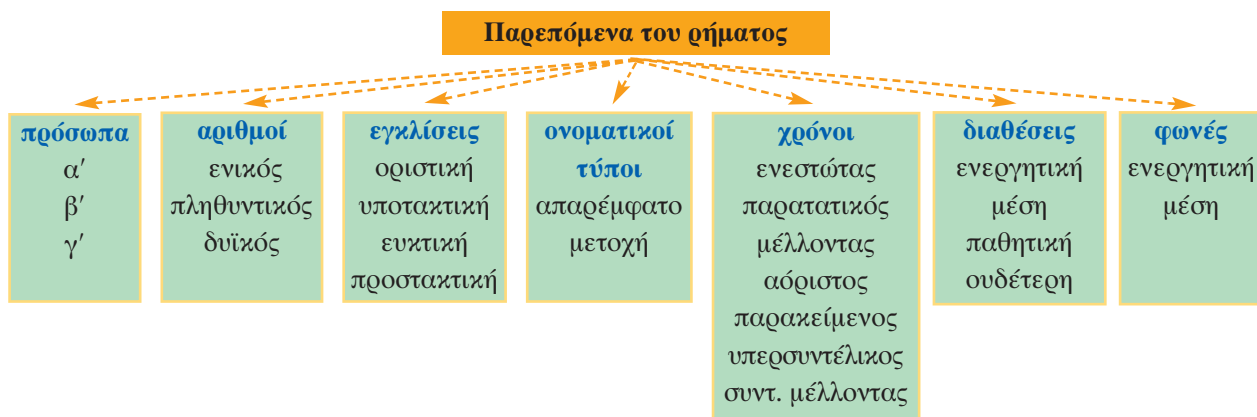
γ. Οι **εγκλίσεις (οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική)** και οι **ονομαστικοί τύποι (απαρέμφατο, μετοχή)**.

δ. Οι **χρόνοι (ενεστώτας, παρατατικός, μέλλοντας, αόριστος, παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας)**. Αξίζει να σημειωθεί ότι η α.ε. δε διαθέτει χωριστό τύπο μέλλοντα για τη δήλωση του στιγμιαίου και του εξακολουθητικού. Έτσι, π.χ., ο τύπος μέλλοντα *λύσω* μπορεί να αποδοθεί με τις φράσεις «θα λύσω» ή «θα λύνω».

ε. Οι **φωνές (ενεργητική και μέση)**.

στ. Οι **διαθέσεις (ενεργητική, μέση, παθητική, ουδέτερη)***.

ζ. Τέλος, τα ρήματα της α.ε., ανάλογα με τον τρόπο που κλίνονται, εντάσσονται σε **συζυγίες**. Στην **α' συζυγία** ανήκουν τα ρήματα που στο α' ενικό της οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής λήγουν σε **-ω** (π.χ. *λέγω*) και στη **β' συζυγία** όσα λήγουν σε **-μι** (π.χ. *τίθημι*).

* Τόσο στην Αρχαία όσο και στη Νέα Ελληνική δε θα πρέπει να συγχέονται η **φωνή** και η **διάθεση** ενός ρήματος. Η φωνή είναι γραμματική κατηγορία που σχετίζεται με την κατάληξη του ρήματος, ενώ η διάθεση έχει να κάνει με τη σημασία του (βλ. σ. 87).

Ασκήσεις

1. Να τονίσετε τις ακόλουθες λέξεις, δικαιολογώντας την επιλογή σας, και να βάλετε το σωστό πνεύμα: *θηκη, λεγω, νησος, σταδιον, περιβολος, αδυτον, ναυλος, κτηνος, μεσον, τροπος, λογων, νεος, βωλος, ταυρος, δουλων, δουλος, γενναιων, οινος, γενναιος, μηκος, ζευγος, οικτος, ρωμη* (= σωματική δύναμη), *ρητωρ, ψηφος, χωρος, πολεμων, τραπεζης, ανθρωπων, τοιχος.*
2. Να συνδυάσετε τις φράσεις της στήλης Α' με τις κατάλληλες της στήλης Β', ώστε να σχηματιστούν νοηματικά αποδεκτές προτάσεις:

A'	B'
Η λέξη <i>διετρέφετο</i>	είναι ουσιαστικό
Η λέξη <i>τινά</i>	είναι πρόθεση
Η λέξη <i>ἀπό</i>	είναι ρήμα
Η λέξη <i>κεραμέων</i>	είναι αντωνυμία

3. Να γράψετε (με τη βοήθεια λεξικού) προτάσεις στη ν.ε. χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λόγιες φράσεις: *εν κινήσει, εν δράσει, εν ανάγκη, εν προκειμένω, ενόψει, επ' αυτοφώρω, εν καιρώ, εν λευκώ.*
4. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τις κατάλληλες λέξεις της στήλης Β', ώστε να σχηματιστούν λόγιες φράσεις που χρησιμοποιούνται στη ν.ε. Στη συνέχεια να σχηματίσετε με αυτές προτάσεις στη ν.ε.

A'	B'
<i>πάση</i>	<i>λόγω</i>
<i>ενώπιος</i>	<i>ευκαιρία</i>
<i>επ' ουδενί</i>	<i>χρόνω</i>
<i>επί τη</i>	<i>θυσία</i>
<i>εν ευθέτω</i>	<i>ενωπίω</i>

5. Αφού παρατηρήσετε την εικόνα, να επιλέξετε την κατάλληλη συνοδευτική φράση:

1. *Γλύπται ἀγάλματα σμιλεύουσι.*
2. *Κεραμείς κρατήρας (= αγγεία για κρασί) ἐκ πηλοῦ πλάττουσιν.*
3. *Χαλκείς ξίφη σιδηρᾶ ποιοῦσιν.*

Μουσείο Καλών Τεχνών Βοστώνης

ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δὲ τ' ὄνειδος

Ἡσίοδος, Ἔργα καὶ Ἡμέραι, στ. 311

Η δουλειά δεν είναι ντροπή· ντροπή είναι να μην κάνεις τίποτε.

Ένα ταξίδι επιστημονικής φαντασίας

Α. Κείμενο

Ο Λουκιανός (γεννήθηκε το 120 μ.Χ. περίπου) καταγόταν από τη Συρία. Αριστος γνώστης της ελληνικής γλώσσας, στρέφεται με το έργο του εναντίον καθιερωμένων αντιλήψεων και κατηριάζει τα κακώς κείμενα της εποχής του. Ένα σημαντικό έργο του είναι η *Άληθής Ιστορία*, που αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της δημιουργικής φαντασίας και του ανήσυχου πνεύματός του. Σε αυτό, με χαριτωμένο λόγο και περιπαικτική διάθεση, σατιρίζει τα περιπετειώδη μυθιστορήματα της εποχής του επινοώντας ένα υπερπόντιο ταξίδι που τον οδηγεί σε μια απίστευτη συνάντηση...

Πλέομεν ὄσον τριακοσίους σταδίους καὶ νήσω μικρᾶ καὶ ἐρήμη προσφερόμεθα. Μείναντες δὲ ἡμέρας ἐν τῇ νήσῳ πέντε, τῇ ἕκτῃ ἐξορμῶμεν καὶ τῇ ὀγδόῃ καθορῶμεν ἀνθρώπους πολλοὺς ἐπὶ τοῦ πελάγους διαθέοντας, ἅπαντα ἡμῖν προσεοικότας καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ μεγέθη, πλὴν τῶν ποδῶν μόνων· ταῦτα γὰρ φέλλινα ἔχουσιν· ἅφ' οὗ δὴ, οἶμαι, καλοῦνται Φελλόποδες. Θαυμάζομεν οὖν ὄρωντες οὐ βαπτιζομένους, ἀλλὰ ὑπερέχοντας τῶν κυμάτων καὶ ἀδεῶς ὁδοιποροῦντας. Οἱ δὲ καὶ προσέρχονται καὶ ἀσπάζονται ἡμᾶς ἐλληνικῇ φωνῇ λέγουσί τε εἰς Φελλῶ τὴν αὐτῶν πατρίδα ἐπείγεσθαι. Μέχρι μὲν οὖν τινος συνοδοιποροῦσι ἡμῖν παραθέοντες, εἶτα ἀποτρεπόμενοι τῆς ὁδοῦ βαδίζουσιν εὐπλοῖαν ἡμῖν ἐπευχόμενοι.

Λουκιανός, *Άληθής Ιστορία* 2.3-4 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

τὸ στάδιον (πληθ. τὰ στάδια και οἱ στάδιοι)	το στάδιο, αρχαία μονάδα μέτρησης μήκους ίση με 185 μ. περίπου (πβ. ν.ε.: στάδιο, σταδιοδρομία)
προσφέρομαι	προσορμίζομαι, αγκυροβολώ (πβ. ν.ε.: προσφορά, πρόσφορο, αντιπροσφορά)
ἐξορμάω, ἐξορμῶ	ξεκινώ (πβ. ν.ε.: εξόρμηση, παρορμητικός, εφόρμηση)
καθοράω, καθορῶ	διακρίνω (πβ. ν.ε.: κάτοπτρο, κατοπτεύω)
διαθέοντας (μτχ. ρ. διαθέω)	να τρέχουν εδώ κι εκεί (πβ. ν.ε.: βοήθεια)
ἅπαντα ἡμῖν προσεοικότητας	που έμοιαζαν μ' εμάς σε όλα
πλὴν τῶν ποδῶν	εκτός από τα πόδια
ὁ φέλλινος, ἡ φελλίνη, τὸ φέλλινον	κατασκευασμένος από φελλό
ἀφ' οὗ δῆ, οἶμαι	γ' αυτόν τον λόγο μάλιστα, νομίζω
θαυμάζω	απορώ, θαυμάζω
ὄρῶντες (μτχ. ρ. ὄράω, ὄρῶ)	βλέποντας (πβ. ν.ε.: ορατός, ὄραση, διορατικός)
οὐ βαπτιζομένους, ἀλλὰ ὑπερέχοντας τῶν κυμάτων και ἁδεῶς ὁδοιποροῦντας	να μη βουλιάζουν, ἀλλά να μένουν πάνω στα κύματα και να βαδίζουν χωρίς φόβο
προσέρχομαι	πλησιάζω
ἀσπάζομαι	χαιρετώ, καλωσορίζω
ἡμᾶς (προσ. αντων. α' προσ.)	εμάς
λέγουσί τε ἐπείγεσθαι (απαρ. ρ. ἐπείγομαι)	και λένε ότι βιάζονται (να φτάσουν)
μέχρι μὲν οὖν τινος συνοδοιποροῦσι	μέχρις ενός σημείου, λοιπόν, μας συνοδεύουν τρέχοντας δίπλα μας
ἡμῖν παραθέοντες	έπειτα αλλάζουν δρόμο και προχωρούν ευχόμενοι
εἶτα ἀποτρεπόμενοι τῆς ὁδοῦ βαδίζουσιν	σ' εμάς «καλό ταξίδι»
εὐπλοῖαν ἡμῖν ἐπευχόμενοι	

Ερμηνευτικά σχόλια

Ο Λουκιανός στο έργο του *Ἀληθῆς Ἱστορία* διακωμωδεῖ μια κατηγορία λογοτεχνικών έργων που ήταν ιδιαίτερα αγαπητά στην εποχή του, ήταν όμως γεμάτα από υπερβολές και εξωπραγματικές καταστάσεις. Ο συγγραφέας ξεκινά για ένα θαλάσσιο ταξίδι με πολλά απρόοπτα: επισκέπτεται, μεταξύ άλλων, και το νησί των Φελλόποδων, όπου όλα είναι ασυνήθιστα και παράξενα. Ενδεικτική της δροσιάς που αποπνέει ο λόγος του Λουκιανού είναι και η αφέλεια με την οποία εξηγούνται όλα τα δυσεξήγητα που μας περιγράφει.

ἅπαντα ἡμῖν προσεοικότητας και τὰ σώματα και τὰ μεγέθη: Ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον στοιχείο του τρόπου με τον οποίο ο Λουκιανός παρουσιάζει τους φανταστικούς ήρωές του είναι τα σχεδόν ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά τους. Ο ανθρωπομορφισμός στην παρουσίαση φανταστικών πλασμάτων είναι ένα χαρακτηριστικό που επιβιώνει έως τις μέρες μας. Ας θυμηθούμε τις ταινίες κινουμένων σχεδίων, όπου τα διάφορα ζώα σκέφτονται, ενεργούν και αντιδρούν όπως ακριβώς και οι άνθρωποι. Από το χαρακτηριστικό αυτό ελάχιστες φορές έχει ξεφύγει και η πλέον προωθημένη «επιστημονική φαντασία» στη λογοτεχνία και στον κινηματογράφο, όπου ακόμα και τα πιο αποκρουστικά εξωγήινα και άλλα εχθρικά όντα έχουν χαρακτηριστικά ανθρώπου.

Ερωτήσεις

1. Ποια αξιοπερίεργα χαρακτηριστικά παρουσιάζουν οι Φελλόποδες που περιγράφει ο Λουκιανός;
2. Πώς συμπεριφέρθηκαν οι Φελλόποδες στον αφηγητή και στους συντρόφους του;
3. Να συγκρίνετε τους φανταστικούς ήρωες του Λουκιανού με τους αγαπημένους σας χαρακτήρες από τον κόσμο των κινουμένων σχεδίων ή της επιστημονικής φαντασίας.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ή φωνή

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο φωνή]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	φωνητός [= αυτός που μπορεί να ειπωθεί]	τὸ φώνημα φωνητικός φωνήεν	φονάζω φωναχτά φωνακλάς φωνηεντικός
	σύνθετα	ἀντιφωνέω, ἀντιφωνῶ εὐφωνος μικρόφωνος ἢ μικροφωνία μεγαλόφωνος	φωνασκέω, φωνασκῶ [= (α.ε.) καλλιεργῶ τῆ φωνῆ μου, (ν.ε.) φονάζω δυνατά, κραυγάζω] ἢ φωνασκία ἢ εὐφωνία ἀναφωνέω, ἀναφωνῶ διαφωνέω, διαφωνῶ ἢ διαφωνία συμφωνέω, συμφωνῶ ἢ συμφωνία σύμφωνος ἄφωνος ἢ ἀφωνία καλλίφωνος παράφωνος ἢ παραφωνία πολύφωνος ἢ πολυφωνία	ευφωνικός μικρόφωνο μεγάφωνο πολυφωνικός μεγαλόφωνα (ἢ -ως) γραμμόφωνο φωνογράφος φωνοληψία φωνολογία φωνολογικός

Ασκήσεις

1. Συνδυάζοντας τις λέξεις της στήλης Α' με τις κατάλληλες από τη στήλη Β' να δημιουργήσετε ονοματικά σύνολα:

Α'	Β'
1. μικροφωνική	α. γνώμη
2. σύμφωνη	β. πάθη
3. φωνητικές	γ. ευφωνίας
4. χάριν	δ. χορωδία
5. παράφωνη	ε. χορδές
6. φωνηεντικά	στ. εγκατάσταση

2. Χρησιμοποιώντας λέξεις μόνο από τον Λεξιλογικό Πίνακα να δώσετε ένα συνώνυμο ή ένα αντώνυμο των παρακάτω λέξεων:

Συνώνυμο	Αντώνυμο
έριδα, διχογνωμία →	χαμηλόφωνα →
εὐφωνος →	διαφωνία →
πλουραλισμός →	ψιθυρίζω →
κραυγάζω →	μονοφωνία →
κακόφωνος →	
δυσαρμονία →	

B2. Ετυμολογικά

Παραγωγή ουσιαστικών

Παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά (α' μέρος)

• Υποκοριστικά – Περιεκτικά – Τοπικά

Υποκοριστικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά τα οποία δηλώνουν πραγματική ή συναισθηματική σμίκρυνση της πρωτότυπης λέξης.

Περιεκτικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά τα οποία σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από εκείνα που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη ή πολλά όμοια πράγματα που βρίσκονται στο ίδιο μέρος.

Τοπικά είναι τα παράγωγα ουσιαστικά τα οποία σημαίνουν τον τόπο όπου μένει ή εργάζεται το πρόσωπο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή τον τόπο όπου γίνεται μια ενέργεια.

Καταλήξεις υποκοριστικών

-άριον	ἄνθρωπαριον < ἄνθρωπος
-ιον	σωμάτιον < σῶμα
-ίδιον	οἰκίδιον < οἶκος
-ίς	νησίς < νῆσος
-ίσκος	νεανίσκος < νεανίας
-ύδριον	νησύδριον < νῆσος
-ύλλιον	εἰδύλλιον < εἶδος (σύντομο ποίημα συχνά με βουκολικό περιεχόμενο)

Καταλήξεις περιεκτικών

-(ε)ών	ἄμπελών < ἄμπελος ἐλαιών < ἐλαία
-ιά	μυρμηκιά < μύρμηξ στρατιά < στρατός

Καταλήξεις τοπικών

-ιον	ἐμπόριον < ἔμπορος
-(ε)ῖον	ἰατρῆιον < ἰατρός

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα παρακάτω παράγωγα ουσιαστικά στην κατηγορία στην οποία ανήκουν. Στη συνέχεια να υπογραμμίσετε την κατάληξή τους: *παιδάριον, λογείον, θυρίς, πυργίδιον, παρθενών, μαγειρείον, παιδίσκη, ξιφίδιον.*
2. Να γράψετε την πρωτότυπη λέξη των ουσιαστικών της προηγούμενης άσκησης.
3. Να αντιστοιχίσετε τα παράγωγα ουσιαστικά της στήλης Α' με τα πρωτότυπα ουσιαστικά της στήλης Β' και να γράψετε στη στήλη Γ' αν αυτά είναι υποκοριστικά, περιεκτικά ή τοπικά:

A'	B'	Γ'
1. ἀρχεῖον	α. ξένος	_____
2. σφημιά	β. οἶκος	_____
3. οἰκίσκος	γ. σάνδαλον	_____
4. σανδάλιον	δ. σανίς	_____
5. ξενών	ε. σφήξ	_____
6. σανίδιον	στ. ἀρχή	_____

4. Να αντιστοιχίσετε τα παράγωγα ουσιαστικά (στήλη Α') με την κατηγορία στην οποία ανήκουν (στήλη Β'):

A'	B'
1. πετρίδιον	
2. ἐτύλλιον	α. υποκοριστικό
3. κουρείον	
4. περιστερεών	β. τοπικό
5. πλοιάριον	
6. ψηφίς	γ. περιεκτικό
7. χρυσίον	

5. Να γράψετε παράγωγα ουσιαστικά των παρακάτω λέξεων που να δηλώνουν αυτό που ζητείται στην παρένθεση:

χώρος (υποκοριστικό) → _____ θήρ (υποκοριστικό) → _____
 γραφεύς (τοπικό) → _____ ὄμμα (υποκοριστικό) → _____
 κίων (υποκοριστικό) → _____ ὠδή (τοπικό) → _____

Γ. Γραμματική

1. Το άρθρο

Όπως και στη ν.ε., το άρθρο είναι μονοσύλλαβη κλιτή λέξη η οποία χρησιμοποιείται πριν από ουσιαστικά και επίθετα (ή πριν από λέξεις που παίζουν τον ρόλο ουσιαστικών και επιθέτων, όπως στη φράση: **το** λέγω είναι ρήμα), π.χ. **τῆ** νήσω, **τοῦ** πελάγους, **τά** σώματα, **τά** μεγέθη, **τῶν** ποδῶν, **τῶν** κυμάτων, **τῆν** πατρίδα, **τῆς** ὁδοῦ.

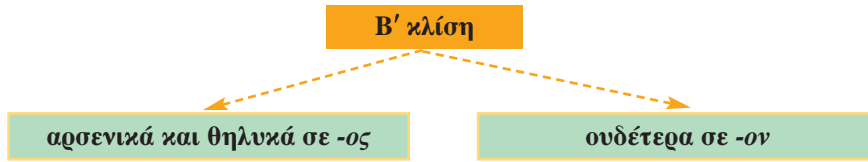
	αρσενικό γένος		θηλυκό γένος		ουδέτερο γένος	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	ὁ	οἱ	ἡ	αἱ	τό	τά
γενική	τοῦ	τῶν	τῆς	τῶν	τοῦ	τῶν
δοτική	τῷ	τοῖς	τῇ	ταῖς	τῷ	τοῖς
αιτιατική	τόν	τούς	τήν	τάς	τό	τά
κλιτική	(ὦ)	(ὦ)	(ὦ)	(ὦ)	(ὦ)	(ὦ)

Ο τύπος **ὦ** δεν είναι τύπος του άρθρου, αλλά **επιφώνημα**, που χρησιμοποιείται μπροστά από ονόματα **κλιτικής** πτώσης.

2. Β' κλίση ουσιαστικών

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη Ενότητα, στην α.ε. υπάρχουν τρεις κλίσεις: η πρώτη, η δεύτερη και η τρίτη. Σε αυτή την Ενότητα θα μελετήσετε τη **β' κλίση**.

Οι **κατάληξεις** των πτώσεων είναι οι εξής:

	αρσενικό και θηλυκό		ουδέτερο	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	-ος	-οι	-ον	-α
γενική	-ου	-ων	-ου	-ων
δοτική	-ω	-οις	-ω	-οις
αιτιατική	-ον	-ους	-ον	-α
κλητική	-ε	-οι	-ον	-α

- ▶ Να εντοπίσετε τα ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας που ανήκουν στη β' κλίση.
- ▶ Να συμπληρώσετε την κλίση του ουσιαστικού **ὁ νόμος** με τη βοήθεια του προηγούμενου πίνακα. Να προσθέσετε και το άρθρο:

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	α.ε.	ν.ε.	α.ε.	ν.ε.
ονομ.	— νόμος	νόμος	—	νόμοι
γεν.	—	νόμου	—	νόμων
δοτ.	—	—	—	—
αιτ.	—	νόμο	—	νόμους
κλητ.	—	νόμε	—	νόμοι

➔ Παρατηρήσεις

1. Η **κατάληξη -α** στον πληθυντικό των ουδετέρων είναι **βραχεία**, π.χ. *τὰ δῶρα*.
2. Η **δίφθογγος οι**, όταν βρίσκεται στο τέλος κλιτής λέξης (πλην ευκτικής ρήματος), είναι **βραχεία**, π.χ. *οἱ χώροι* (αλλά *τοῖς χώροις*).
3. Η **γενική** και η **δοτική** των ουσιαστικών β' κλίσης, όταν τονίζονται στη **λήγουσα, περισπώνται** και στους δύο αριθμούς, π.χ. *τοῦ ποταμοῦ, τῷ ποταμῷ, τῶν ποταμῶν, τοῖς ποταμοῖς*.
4. Τα **οξύτονα** και **παροξύτονα** ουσιαστικά β' κλίσης διατηρούν τον τόνο τους στην **ἴδια** συλλαβή σε όλες τις πτώσεις, π.χ. *ὁ νομός, τοῦ νομοῦ, τῷ νομῷ, τὸν νομόν*.
5. Τα **προπαροξύτονα** ουσιαστικά β' κλίσης τονίζονται στην **προπαραλήγουσα**, όταν η **λήγουσα** είναι **βραχεία**, π.χ. *ὁ ἄνθρωπος, οἱ ἄνθρωποι*. Ο τόνος τους κατεβαίνει στην **παραλήγουσα**, όταν η **λήγουσα** είναι **μακρά**, π.χ. *τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ἀνθρώπων*.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν στον παρακάτω πίνακα:

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	ἡ ἄμπελος			
γεν.		τοῦ ταύρου		
δοτ.				τοῖς ταύροις
αιτ.			τὰς ἀμπέλους	
κλητ.				

2. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τοῖς ὀφθαλμοῖς, τῇ νήσῳ, τοῖς ἀνθρώποις, τὸν οἶνον, τοὺς ὄρκους, τῷ ποτηρίῳ.

3. Να αντιστοιχίσετε τα ουσιαστικά της στήλης Α' με τις πτώσεις τους στη στήλη Β':

A'	B'
1. σταδίους	α. γενική ενικού
2. Λουκιανός	β. ονομαστική ενικού
3. ποταμῶν	γ. αιτιατική πληθυντικού
4. νήσῳ	δ. γενική πληθυντικού
5. τυροῦ	ε. δοτική ενικού

4. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις και να τονίσετε τα ουσιαστικά και τους τύπους του άρθρου:

τον μυστηρι___, την νησ___, τοις σταδι___, τα δενδρο___, των δωρ___, του οἰκ___, τον ἰατρο___, τῷ ἐφηβ___, του καρπ___, τοις ποταμι___, ταις ψηφ___, τους γεωργ___, τους ἀνθρωπ___, τον Λουκιαν___.

5. Στις προτάσεις που ακολουθούν να συμπληρώσετε την κατάλληλη πτώση του ουσιαστικού και στη συνέχεια να γράψετε την ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

- α. Οἱ _____ (ταῦρος) ἄγριοί εἰσιν. (_____)
- β. Διεφθάρη (= έχασε) δέ ὁ Θάμυρις ὑπὸ _____ (νόσος) τοὺς _____ (ὀφθαλμός).
(_____)(_____)
- γ. Αἱ _____ (ἄμπελος) τὸν _____ (οἶνος) παρέχουσιν. (_____)
(_____)
- δ. Ἐπίστανται (= γνωρίζουν) τὰ γιγνόμενα οἱ _____ (σύμμαχος) καὶ οἱ _____ (πολέμιος) καὶ ἅπαντες Ἕλληνες καὶ _____ (βάρβαρος).
(_____)(_____)(_____)
- ε. Παῦσον (= σταμάτησε) τοῦ _____ (θρῆνος). (_____)

3. Προσωπικές αντωνυμίες

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε τους τύπους *ἡμῖν* και *ἡμᾶς*, οι οποίοι ανήκουν στις προσωπικές αντωνυμίες της α.ε.

Ακολουθεί η κλίση του α' και β' προσώπου (το γ' πρόσωπο δεν απαντά συχνά στα πεζά κείμενα):

	α' πρόσωπο			
	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	α.ε.	ν.ε.	α.ε.	ν.ε.
ονομ.	ἐγώ	εγώ	ἡμεῖς	εμείς
γεν.	ἐμοῦ, μου	εμένα, μου	ἡμῶν	εμάς, μας
δοτ.	ἐμοί, μοι		ἡμῖν	
αιτ.	ἐμέ, με	εμένα, με	ἡμᾶς	εμάς, μας

	β' πρόσωπο			
	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	α.ε.	ν.ε.	α.ε.	ν.ε.
ονομ.	σύ	εσύ	ὕμεῖς	εσεῖς
γεν.	σοῦ, σου	εσένα, σου	ὕμῶν	εσάς, σας
δοτ.	σοί, σοι		ὕμῖν	
αιτ.	σέ, σε	εσένα, σε	ὕμᾶς	εσάς, σας

➔ **Παρατήρηση**

Οι αντωνυμίες **δεν έχουν κλητική** (εξαιρείται η δεικτική αντωνυμία *οὗτος*, την οποία θα εξετάσουμε σε επόμενη Ενότητα).

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τους τύπους προσωπικών αντωνυμιών της στήλης Α' με τη γραμματική τους ταυτότητα στη στήλη Β':

A'	B'
1. ὑμῖν	α. γενική ενικού α' προσώπου
2. με	β. δοτική ενικού β' προσώπου
3. ἡμῶν	γ. δοτική πληθυντικού β' προσώπου
4. ἐμοῦ	δ. αιτιατική ενικού α' προσώπου
5. σοι	ε. γενική πληθυντικού α' προσώπου

2. Να υπογραμμίσετε τις προσωπικές αντωνυμίες των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε γραμματικά:

- α. Αἱ ψυχαὶ ἡμῶν καθαραὶ εἰσιν.
- β. Μάχονται ἡμῖν οἱ πολέμοι.
- γ. Αἰροῦνται ἡμᾶς στρατηγούς.
- δ. Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.
- ε. Ὁ λόγος σου γλυκὺς ἐστι.
- στ. Οἱ πρόγονοι ὑμῶν γενναῖοι ἦσαν.
- ζ. Λέγω σοι καὶ τοῦτο.

Λίαν φιλῶν σεαυτὸν οὐχ ἔξεις φίλον
 Μένανδρος, Γνώμαι Μονόστιχοι
 Εάν αγαπᾶς υπερβολικά τον εαυτό σου, δε θα ἔχεις φίλους.

